

עלון המשק

יום ו', כ'ד באלול תשכ"ז 29.9.67
ע ל ו ן 794

ב י ת ח ר ו ש ת " ג ח " ב ע ר ו נ ת ה ק י ץ

ת י ר ם . זרענו כ-1400 ובימים אלה מסתיים הקטיף. רוב השטחים היו באיזור שלנו, מקצתם בכפר-הירוק ובתחנת הנסיונות של בית-דגון. בגלל המלחמה נזרעו קרוב ל-900 דונם בצפיפות יתרה מבחינת תאריכי זריעה, וכחוצאה מזה היינו נאלצים לקטוף בכמה שדות בבת אחת, ולעבוד במפעל בשתים עד שהים וחצי משמרות. למרות זה לא הצלחנו לקטוף את כל המזון במצב הבשלה אופטימלי.

תכננו השנה להקפיא חלק מהתירס ליצוא, הן כגרעינים והן כקלחים. בגלל המלחמה לא יכלנו לבצע את התכנית, אולם הכינונו ושלחנו דוגמאות לחו"ל וישנם סכויים טובים למכור כמויות ניכרות של תירס קפוא בארצות אירופה.

היבולים ברוב השטחים היו טובים - 1,250 - 1,500 ק"ג לדונם. חלק היו משובשים בעשבים ונאלצנו לקטוף ביודים; חלק לא מבוטל של השטחים נחקף ע"י מזיקים (מיודענו הפרודניה ואחרים) ולא תמיד הצליחו להדבירם כראוי. לבעיות אלה נצטרך להקדיש תשומת לב מיוחדת לקראת השנה הבאה.

ע ג ב נ י ו ת . קבלנו עד היום 470 טון, לעומת כ-800 בשנה שעברה. לא מלאנו את הכנית הייצור, ובמיוחד אנו מפורים כמלוי קופסאות רסק של 100 גר' - יש לנו עוד מלאי של 400,000 (ארבע מאות אלף) קופסאות כאלה בבית, ולמילויים אנו זקוקים לעוד 250 טון עגבניות. במידה ונקבל פרי, נוכל בעוד 10 ימים להתחיל שוב בייצור (אחרי התיקונים הדחופים ביותר של נזקי הפיצוץ).

אשר לאספקת עגבניות השנה בדרך כלל: הרי כל התחזיות שהיו, החל מ-50,000 טון כולל מהגדה המערבית, ואחרי כן הערכה זהירה יותר של 25,000 טון - כולם התבררו ועד היום סופקו לכל התעשייה הישראלית כולה 18,000 טון, כולל אותן עגבניות שנזרעו במיוחד לתעשייה.

היות ובי"ח "גח" אינו נמצא ברשימת המפעלים המאושרים לעיבוד עגבניות ליצוא, הרי הקשיים שלנו באספקת פרי הם יותר גדולים. הסיבה שלא אושרנו היא שלא יכלנו להתחייב לעבד חלק מהעגבניות בתור עגבניות מקולפות. זהו מוצר פופולרי ביותר באירופה כיום, עגבניות קטנות, מהזן תמר או דומה לזה, מקולפות ומשומרות במיץ עגבניות, באריזוח קטנות שונות. הקילוף מחייב עבודה ידיים, וע"מ לא להגדיל את העבודה השכירה ויחרנו מראש על מוצר זה. כיום מחברר כי כל המפעלים לא עסקו השנה בשימור עגבניות מקולפות, ולכן נחדש את התביעה הנמרצת להכלל ברשימת המפעלים העובדים ליצוא של תוצרת עגבניות.

ז י ת י ם . עד כה קבלנו 220 טון ואנו רוצים להגיע ל-300 טון, כ-30% יותר מלפני שנה. התחלנו כבר בהוצאת הזיתים וחביות הכבישה, ובימים הקרובים נחחיל באריזה, בעיקר בצנצנות ויותר מאוחר גם בקופסאות. יש להדגיש עוד פעם את חשיבות המוצר הזה לגבי איזון לוח העבודה במפעל.

ב ו ט נ י ם . השנה נגיע לשיא חדש - 540 טון לעומת 400 טון אשתקד. ערך הייצור מתקרב השנה ל-2 מיליון לירות, מזה לפי התכנית \$300,000 ליצוא. מיבול תשכ"ז נשארו בארץ כמויות ניכרות של בוטנים אשר המועצה לא הצליחה לשווקם לחו"ל בקליפה, בגלל פגמים היצרניים שונים. כחוצאה מכך היו נאלצים לפצח כמות גדולה, וזו הסיבה שיכלנו להשיג כל כך הרבה חומר גלם. הבוטנים מאוחסנים בקירור, אצלנו ובמחסני קירור בחוץ, ומוצאים לפי אפשרויות היצור והשיווק. יש סכויים כי בתשכ"ח (יבול תשכ"ז) המצב יהיה דומה.

מ ז ל ט ו ב
ל א ס נ ח ו ל ר מ י
ל נ ש ו א י ה ם
ב ר כ ו ת י נ ו ל ר ו ת ו ל ה ו נ י י , ו ל כ ל ש א ר
ב נ י ה מ ש פ ח ה , כ א ן ו ב כ ב ר י .
x . x . x . x . x . x . x . x . x . x .
ל ז י ו ת ב ן - מ ש ה ,
ח ת י ל ת ה ק ר ב י ת ש ל נ ו , ב ר כ ה ע ם
ש ח ר ו ר ה מ צ ה ' ל , א ח ר י ש ל ש ת ח ד ש י ם
ש ר ו ת ר צ ו ן ב ק ו י ם ה ק ד מ י י ם .

"גת" (המשך)

זה מחייב אותנו לגרון את הייצור ולהרחיב את צינורות השיווק, הן בארץ ובעיקר בחו"ל, כי הרי החייבנו כלפי המועצה לשיווק בוסנים ליצא אחוז מסוים מהתוצרת. עם הכנסת המיכון החדש המאפשר לנו לארוז בשקיות תחת וקואום, נפתחים לפנינו אפשרויות חדשות של שיווק באירופה. ע"י אריזה זו, שהיא זולה יותר מאריזה בקופסאות, נוכל ביתר הצלחה להתחרות במשווקים אחרים באותן ארצות אירופה בהם חומת המכס מפריעה לנו.

על נושא זה, ועל בסיס של חכנית ייצור מפורטת, נתקיימו מספר דיונים במזכירות "גת" וכתוצאה סוכם לאשר נסיעה של יצחק המאירי למספר ארצות אירופה לשם מחקר שווקים-פתיחה שווקים חדשים והרחבת השיווק בארצות בהן קיימים קשרים קבועים. יצחק יוצא בסוף השבוע, לחודש ימים.

כ ה א ד ס . בזמן האחרון התקיימו כמה דיונים קשים על נושא זה בתוך "גת" והבעיות הועלו אחרי כן בהנהלה המשותפת - המזכירות של שני המשקים + מזכירות "גת" + 4 תברים מבין עובדי המפעל שאינם חברי המזכירות - המתכנסת בערך אחת לחודשיים. לפי תחזית ראשונית נעבד השנה 25,000 טון פרי הדר, ולא נוכל לעמוד במבצע זה מבלי להוסיף עובדים ק ב ו ע י ס . תהליכי הייצור נעשים מורכבים יותר משנה לשנה - במקום תרכיזים פשוטים אשר אינם דורשים כח אדם רב, אנו מיצרים כיום בסיסים מורכבים לתעשיית המשקאות בחו"ל, בהם עובר החומר תהליכי ייצור נוספים במכונות יקרות, ויש צורך בעובדים מתאימים שיוכלו לשרת מכונות אלה.

כיום עובדים ב"גת" 92 שכירים קבועים. לעונת ההדרים דרושים לפחות 10 עובדים קבועים נוספים, ובמידה ושני המשקים לא יוכלו לתת את כח האדם המתאים לא תהיה לנו ברירה אלא להוסיף מספר שכירים קבועים. עם הגדלת מספר השכירים הקבועים אנו מתקרבים במהירות למצב בו קיימת סכנה רצינית לשליטת בעלי המפעל על הייצור כולו, וזנהיה תלויים לשבת ולחוסר באנשים מבחוץ. נוסף לזה נסגור בפנינו את האפשרות להכניס בעתיד חברים משלנו למפעל, למקומות מתאימים שאז יהיו תפוסים ע"י אנשים מבחוץ.

ישיבת ההנהלה המורחבת שתתקיים ביום ה' זה צריכה להחליט סופית בסוגיה זו.

ב ט ח ו ז . הננו מבררים דרכים להגברת השמירה ולהבטחת בשחונם של העובדים במשמרת לילה.

יצחק המאירי

XXXXXXXXXXXX

ב מ ז כ י ר ו מ

-- מזכירות הקבוץ דורשה את גיוסו של זכריה ברנשטיין לקרן הקבוץ. בדיון עם ו. הגיוס (מ. הירוש ושכטר) הוסבר כי זכריה הוא האחראי לכל מערכת החשמל במשק. זכריה עצמו הדגיש כי הוא מעוניין לצאת מאקלים החישובים והמספרים. סוכם לדחות את בצוע הגיוס עד לאביב 1968.

-- צאתו של עומר וינר לעלייקה. המזכירות סבורה כי אין אפשרות לשחרר את עומר לפני גמר עונת העיבודים. סוכם לאפשר לעומר לצאת עכשיו לקורס של חודש ימים בני"ס שדה, לפי בקשתו, בתנאי שיחזור כעבור חודש הביתה לעונת העיבודים, ורק אחרי כן יצטרף לעלייקה לשנה שלישית. עומר קבל על עצמו להסדיר את העניין בעלייקה.

-- תיקון גב המועדון. הוחלט לא לבצע השנה תיקון יסודי. מאידך, נתבקש חנן דניאל לדאוג לפני הגשמים לבדיקה של גב חדר האוכל במקומות הדליפה הקבועים, ולתיקונם.

-- סוכם לארח לחודש ימים את אמה החולה של דבורה גבריאל, ולאשר לדבורה שעתיים ביום לטיפול בה.

-- אקנומיה. אחרי דיונים אם בלה סוכם אתה שהיא תהיה מוכנה, בתנאים מסוימים, לקבל על עצמה את התפקיד. העניין יובא לדיון ולאישור באספה.

-- גיורא גור מחחיל להכנס לתפקיד, בינתיים חלקית, תוך מסירת העניינים בפרטים.

-- מצב העובדים במפעל. הובעה דאגה גדולה על התרופפות הצוות. סוכם שעתה יש לבצע את איסוף היכולים. אחרי כן יהיה דיון סטורי על הרכב הצוות מהדש, בעזרת אלה שעבדו בענף בשעת צאתו של גיורא ללימודים, יחד עם חברים נוספים מבין החוזרים משנה שלישית.

הגיע אלינו אליס, מי שהתארת כאן כנער לפני שנתיים. עתה הוא במעמד של עולה, ואנו מאחלים לו הקלטות טובה!

נמצאים אצלנו לשהות של 3 שבועות, שלשה אמריקאים במסגרת של חילופי הקלאים: בעל חיה, מורה באיזור כפרי, ואחות בכית-חולים, הם מסבירים כי המטרה איננה חילופי הקלאים לשם השתלמות, אלא חילופי אנשים מאיזורים קלאיים, לשם הכרת ארצות והרחבת האופק. הם כבר התארחו 3 שבועות בכפר-חיים ו-3 שבועות בכנימינס, ומאתנו הם ממשיכים לבאר-טוביה ודרומה. אחד מהם ארח בביתו, לפני 7 שנים, חברה מנחל-עוז באותה מסגרת של חילופי הקלאים.

ת י ק ו י

גיורא מגל בקש לתקן את דבריו באספה האחרונה, כפי שנמסרו בטעות ביומן. הוא אמר כי העסקת חיילים בתשלום כמות כעבודה שכירה. הוא בהחלט לא רצה לאמר, וגם לא אמר, כי כל העובדים הזמניים הם מבחינת שכירים.

ד י כ ו ז ח י נ ו ך

היותו ועומד על הפרק החלפת מרכזת החינוך, ובקשר עם הדיונים שכבר היו בועדת המנויים, ועוד יהיו במוסדות חינוך ובאספה, הננו מביאים כאן קטעים מתוך חוזר של ועדת החינוך במזכירות הקבוץ המאוחד, מאפריל שנה זו, הדין בעניני ריכוז חינוך.

" חלקנו את הישובים לפי מספר הילדים בגיל הרך. ימי העבודה לריכוז החינוך מוצעים לפי מספר הילדים ובהחשב עם התנאים המיוחדים של כל ישוב וישוב

קבוצה א'	-	80 ילדים ומעלה	4-6 ימי עבודה	(כאשר מרכזת הגיל הרך
" ב'	-	" 80-40	" 4-2	"	היא חברת המזכירות, יש
" ג'	-	" 40-20	" 2-1	"	להוסיף ימי עבודה ע"ח זה
" ד"	-	עד 20	"	"	ריכוז חינוך כולל ימי עבודה לפי הצורך.

אנו מציעים לקבוצה א', ב', ג' ריכוז חינוך נפרד לגיל הרך ולבית הספר.

" פירוש התפקיד של מרכזת הגיל הרך: המרכזת חייבת להיות מצויה ושוחפת לכל הנוגע לחיי בית הילדים. היא תדריך את עובדי החינוך בגיל הרך, תדאג לפגישות מספלות, פגישות הורים ומחנכים, ולחוגי הורים. היא תהיה ערה לשאלות החינוך האקטואליות וחעלה בעיות חינוך עקרוניות בפני המחנכים, ועדת החינוך או מועצת החינוך, ובפני הציבור כולו. היא צריכה ללוות את עניני הבריאות בבתי הילדים. היא תדאג להרכב צוותי מספלות מתאימות, להכשרה ולהשתלמויות; תהיה שוחפת לחכנון הבניה והתקציבים.

חייב להיות קשר בין מרכזת הגיל הרך ובין הנהלת בית הספר.

אחד ממרכזי החינוך (של הגיל הרך או של בית הספר) צריך להבחר חבר המזכירות.

" הכשרת המרכזת: מרכזת הגיל הרך או המדריכה החינוכית לגיל הרך, אשר אין לה השכלה חינוכית מוקדמת (כגון: גננת, מורה, מטפלת בעלת הכשרה יסודית) חייבת לקבל הכשרה יסודית. בשלב זה אנו מציעים למטרה זו את הקורס השנתי למספלות באורנים."

בגבעת-חיים ישנם כרגע 83 ילדים בגיל הרך, 39 בגנים ו-44 בפעוטונים.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

ב ק ש ו ת ש ג ר ה

לארוחות בחדר-האוכל

כתגובה על פקודות השגרה של שוחרי הרפורמיזם מהיומן הקודם, הריני מעלה מספר תגובות והצעות לעובדי חדר-האוכל (והאקונומיה) - בכדי לשפר את היחסים עם האוכלים.

1. שימו לב שעל השלחן יהיו כל הכלים הדרושים, וכך שקערות הירקות והפרי תהיינה מלאות, כך שלא יהיה צורך להושיט את היד ולקחת משלחן שכן.
2. באם השלחן היה מסודר כפי שצריך והכלים בו היו מלאים - היו ממלאים יותר את השלחנות. אבל כשחבר בא ורואה שממילא את רוב הארוחה הוא יצטרך לבלות בריצה אחרי מילוי הקערות - הוא מעדיף לעבור לשלחן חדש, מסודר יותר.
3. אין זו אשמתיכם שהמנה היא קטנה ולא חמיד מספיקה לאדם עובד - אך כשחבר מבקש תוספת, במקום לעקם את האף ולהגיד שאין מספיק - נסו לחייך לחבר (אולי זה יעזור) ותוציאו את הריגז במחסן האקונומיה.
4. כשבאים לקחת אוכל הבסתה ובפינה יושבת עובדת שליחה קעורה עם פרי זורק לא ראוי לאכילה, מובן שנוח יותר לקחת מעגלת המילוי. אין זו אשמתי העובדים בחדר-האוכל, אך על אחת כמה וכמה לא אשמתי האוכלים.
5. בסעודת המלכים של יום ששי בבוקר (שוב שלא באשמתי עובדי חדר-האוכל) מותר לשים קצת גבינה שמנה ולבן על העגלה - לאלה שאינם אוכלים את השמנת "יקרת המציאות".
6. אמנם לא הערחתם על כך - אך אני אעיר - כשנגמרות הביצים הקשות, אפשר להציע לעובדת במטבח לקחת קצת ביצים רכות ולשים אותן לכמה דקות במים רותחים - ואז לא תצטרכו לאמר שאין ביצים-קשות...
7. יותר טוב שחאמר לעובדי האקונומיה בזמן שעומד להגמר הבשר, או שלא תספיק המנה, מאשר תאמר לחבר שנגמר ואין כבר - זה אמנם נוח יותר, אבל מעליב ומרגיז את האוכלים.
8. אין זה מוצדק כשהשוק מוצף בעודף פרי ולנו יש מטע שאין להתבייש בו - שישלמו על השלחן את הברדה.

ולסיכומם: נדמה לי שהגיע העת לדון על כל הנושא הכאוב הזה באופן רציני.

על החתום: אחת שאיכפת לה מאד.

X . X . X . X

ע ל ז נ ג י נ ה ו א ל מ נ ג נ י ס

ביום ד' בערב התקיימה בחדר המורים מסיבה צנועה, מעין מסיבת פרידה למרדכי רודולפר, בסיומו את עבודתו כמורה לכינור. נוכחו פעילי המוזיקה בגבעה-חיים, תלמידיו הותיקים והמתמידים של מרדכי, ומורת המוזיקה מ"המעפיל" עם קבוצה גדולה של תלמידיו-תלמידותיו של מרדכי שם.

נהרי ציין כי מרדכי מסיים בזה רק פרק בפעולתו-פעילותו המחנכת בשטח המוזיקה, בה יצאו לו מניסיון הרחק מעבר לגבולות המשק. אין אצלנו ליציאה לפנסיה, אדם רק מחאיט את עבודתו לגילו ולכחרתו, וגם מרדכי ימצא את הדרך להמשיך בפעילותו המוזיקלית המחנכת.

התלמידים הדגישו את יחסו האכזרי של מרדכי אל תלמידיו, אשר יחד עם הסכניקה הקנה להם גם את האהבה לנגינה. העלו זכרונות, רצו לדעת את מספר תלמידיו של מרדכי, וזה הכטיח למסור את מספרם המדויק - בתוקף תפקידו החדש כמנהל חשבונות. התברר - להפתעתו הגדולה של הנון - שהותיקה בין התלמידים היא נעמי משי (!) ואחריה באה קבוצה גדולה ממחזור ג' - משה כץ, אורי מור, ארנון, אפילו ואובן שפע - והוא לא הספורטאי היחידי מבין המושכים בקשת; והלאה מחזור אחרי מחזור.

פרנשו, בהסעימו שיש צורך בציסוננץ בכדי שמוזיקה חיה מענינה, קבל על מיעוט הפעולה המוזיקלית במשק משופע בכחות. "מרב עצים אין דואים את היער" - יש מנגנים אבל אין נגינה, וגם בציבור נגמל מלהקשיב. יש אפשרות של נגינה בהרכבים רבים וששים, ככל חודש יכולה להיות הופעה כלשהי, יותר רצינית או יותר קלה, לפי הצורך וההזדמנות. אולם לזה, כמו לכל דבר, צריך "משוגע לדבר" ואולי מרדכי, דוקא עם שחרורו מטרחה ההוראה היום-יומית, יזיז את העגלה.

חיה ארבל מ"המעפיל" הודחה למרדכי על פעולתו במשקה, שגם שם הקים דורה של מנגנים-כשהיא פנתה אליו כראשונה עדין פגשו אותו עובד בלול. הוא מצא דרך קבוצה אמיתית של חינוך מוזיקלי.

בדברייחשבתו בוך מרדכי על ההזדמנות הנדירה הניחנת לאדם לענות על ההספדים שלו. הוא ספר על לימודיו הוא, החל מהקונסרבטוריון ביגרנדורף בצ'כיה, דרך וינה, עד לשעורים שלקח בירושלים פעמים בחודש - בדרך מסודם לחופשה וחזרה לשם! הוא פנה אל התלמידים להחמיד בנגינה, לא להתיאש כשהשני מתקדם יותר, לאו דוקא "להשתגע" עם הנגינה, אלא לשלב אותה בין עבודה ופעילות אחרת, להנאת המנגן ולהעשרת החיים הציבוריים. אין כלל וכלל בכוחו להתרחק מפעילות מוזיקלית. ההצעה הראשונה: הזמרת מרכזת מנגני גבעה-חיים, עין-החורש והמעפיל, חברים וילדים, שתוכל להתכנס בקביעות ללא קשיי החבורה. כולם ציינו את הזכות הניחנת למרדכי, למסור את עבודתו לתלמידו, ואיחלו לגורי הצלחה בעבודתו.

XXXXXXXXXXXXXXXXXX

א ר י ז ב ח - פ י ר ו ח

החקיים כנס מטעם החברה ליצוא הקלאי, בה מסרו נציגיה ב-4 איזורים דו"ח על הצלחת הפרי הישראלי בשוקי אירופה. ואל-נא יחשוב איש, כי שרוקים אלה הושפעו מגל האהדה לישראל שהציף את אירופה בעקבות מלחמת ששת הימים - כל מה שמסרו התייחס לעונת החורף.

בראש המינים בועז מוצר "צעיר" ביחס - האבקודן. הוא כבש את לונדון ואח פריס ומשם התפשט לכל כיווני הרוח. חייבים ללמד את הקהל איך לאכול פרי יפה זה - הרי הוא יוצא דופן, אמנם גדל על עץ, אבל לא כל כך מוצדק לכנותו "פרי", נכון יהיה לשייך אותו למזון ממש, אבל משרם מה הוא מוגנב לתוך משפחת הפירות. העיקר: קונים אותו משלמים עכור כסף רב. תמורת זה דורשים סחורה א-א, וכאן טמון קשי, כי אם נחמיד במתכונת משובחת זו (שהיא לפי הרבה דעות מופרזת), ישארו לנו בארץ כמויות של "בררה" שלא נוכל לשרוק אותן. אך הנציגים מזהירים שלא לרדת מהסטנדרט הגבוה שהנהגנו. דרום-אפריקה, שגם היא מיצאת אבוקדו, מופיעה רק אחרי גמר העונה שלנו, כי הפרי שלהם פחות יפה ופחות טעים.

אנשים זוכרים את המנגו משרוחם בעבר במושבות, ולהוטים אחריו, ואחרים מתרשמים מיפיו ומנסים לקנותו, והוא חודר לשוק. הנציג הלונדוני משבל את הרמזון הישראלי - "כזה אינו מגיע משום מקום אחר". האפרסמון שלנו עולה על האיטלקי, וגם התמרים שלנו מושכים באריזתם הנחמדה בסלסלוח קטנות.

הרפתענו בענין הענבים. יש דרישה למלכת הכרמים, סולטנינה-פרלט, ואלפונס כשלנו אין משרם מקום אחר. אבל המדובר הוא ביוני ויולי, רק אלפונס עד מחצית אוגוסט, כי יותר מאוחר אין לנו אפשרות להתחרות עם אירופה הדרומית, לאו דוקא מבחינת טיב, אבל במחירים. פרי בכיר אחר שיש לו סכויי יצוא טובים הוא - המשמיש!

צדאר הבקבוק בכל מכלול היצוא הנה החבורה. כמובן הכי טוב לשלוח באירון - אבל מי ישלם? יש אניות קירור קטנות ומחירות, אבל לזה דרושה כמויות יותר גדולות וכל היצוא הזה הוא התחלה צנועה - מדובר ב-2000 טון אבוקדו ו-1500 טון ענבים. וכל השאר עוד הרבה פחות. לובני הנציגים אפשר להבדיל את הכמויות, אבל בתורגה, ע"מ לא לזעזע את המחיר. אין ספק שאירופה תעשירי מסוגלת לקלוט את "פירות הדרום" המצוינות.

הודעה חשובה

בעקבות מעשה הונלה הוגברה ב"גח" השמירה והחל מיום א' ישמרו שם שמר עם כלב. אי לכך נדרשים החברים וביחוד הילדים מכל הגילים לא להכנס לבי"ח "גח" אחרי שעות העבודה, ועל אחת כמה וכמה לא בשעות חושכה.

צ י פ ו ר ה מ ט ס

רוצה אני להפריד מצפורה ולחלוק לה כבוד אחרון.
 ולא מילה ריקה היא, כי ציפורה זכאית לכבוד.
 ציפורה הייתה אהנו 25 שנה, בענוה הלכה את דרכה, אך כל מי שהכיר
 אותה יודע שחיתה את חייה כאן מתוך הזדהות מלאה עם חיינו, חיי קבוץ
 ועבודה. כל מעשיה היו בשלמות, מודרכים על ידי הכרה ועקרונות של דרך
 בחיים. ידידיה הקרובים יזעו זאת - וציפורה ידעה ידידות אמת.
 כל מי שנפגש עם ציפורה מצא בה אדם ער לנעשה בעולם ובארץ,
 בקבוץ ובמשק. העחון והספר היו חלק בלתי נפרד מחייה. נעים היה לשוחח
 איתה, כי ההבנה והתבונה נשקפו מדבריה. כך גם עשתה את עבודתה כמטפלת,
 במסירות ובאחריות ללא דוגמה, ומתוך ראייה בוררה של שנוי והתקדמות.
 היא שגידלה את ילדינו הייתה בין הראשונות שהסתגלה לרוח הזמן, בבואה
 לגדל את נכדינו.

רוצה אני להפריד מציפורה אשר בנעוריה לא הכרתיה. אלינו היא
 באה עם בנה יחידה, ולו היו מוקדשים כל חייה, לגדלו ולתת לו בית. לא
 בית הומה היה בית זה - לא שמענו את ציפורה מעולם להתאונן על כך, כי
 גאה הייתה ובגבורה ובגאווה נשאה כל סבל, עד לימיה האחרונים, ורק לאנשים
 הקרובים לה ביותר הרשתה לראותה בזאת.
 ראינו אותה בימי המלחמה, בתוך המתח והציפיה לשמע ידיעה מאורי,
 איך עזרה לרחל בטיפול הילדיה - תוך החגירות עילאית והבלגה על דאגתה
 היא; במאמץ הסיעה את עגלת התינוק למרומי חדרה, ובחיוך על שפחיה.
 רק בן אחד - אך רחל הייתה לה כבת. וכשנולדו הנכדים, והבית החל
 להיות הומה, והאהבה שהשפיעה על ארזי הוחזרה וחקרנה אל מקורה, אז -
 דוקא אז בא הקץ.

כי סתומים דרכי עולם.

נאמר לאורי ולרחל, לאוהד ולאחיר הקסן: אשת חיל הייתה אמכם
 סבתכם, וכזאת נזכרנה.

חרצה

(דברים על הקבר)